

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

Lp Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 06.10.2026 nr 8-1/7251-1

Meie 26.10.2026 nr 2.3-4/26/4050-2

Arvamuse avaldamine eelnõule (LasteKS ja KarRS)

Täname, et saatsite Andmekaitse Inspeksioonile (AKI) arvamuse avaldamiseks lastekaitseseaduse (LasteKS) ja karistusregistri seaduse (KarRS) muutmise seaduse eelnõu.

AKI toetab eelnõu üldist eesmärki ja algatust lahendada praktikas ilmnenud probleemid ning muuta lapsega töötamist võimaldavale isikule kontrollikohustuse täitmine lihtsamaks ja tulemuslikumaks. Regulaarne automaatkontroll aitab lastega töötamise piiranguid kiiremini märgata ning vähendab tööandja käsitsi tehtavat tööd. See on vajalik ja õige suund.

Algatuse kasu aitavad veelgi paremini saavutada selged rakendusreeglid. Seetõttu soovitame täpsustada, kuidas uus lahendus toimib koos olemasolevate kontrollidega, milliseid andmeid kasutatakse ja säilitatakse ning kes tagab nende õigsuse ja ajakohasuse. Foto kasutamise puhul on oluline kirjeldada, kuidas see aitab kontrollida õiget inimest ja kuidas tagatakse andmete kasutamine laste kaitseks. Nii saab tööandja kindla juhise, kontrollitav inimene arusaadava teabe ning avalikkus suurema kindlustunde lahenduse toimimise suhtes.

Meie ettepanekud toetavad eelnõu eesmärgi saavutamist ja valitud lahenduse sujuvat kasutuselevõttu. Suurem selgus aitab muuta kontrolli töökindlamaks ning tugevdab usaldust muudatuse vastu. Muudatuste eesmärk peaks olema lahenduse selgus, turvalisus ja praktiliselt rakendatavus.

Järgnevalt esitame konkreetseid soovitusi eelnõu ja rakendusakti täiendamiseks.

1. Automaatkontrolli sagedus ja koostoime olemasolevate kontrollidega

Igakuine automaatkontroll võimaldab lapsega töötamise piirangu tekkimisest teada saada varem kui kord aastas tehtav kontroll. Kehtiva LasteKS § 20 lg 3 järgi tuleb kontrollida vastavust LasteKS § 20 lg-tes 1 ja 2 sätestatud nõuetele vähemalt kord 12 kuu jooksul, kui teavitust karistusandmete muutumisest ei edastata automaatselt. Eelnõuga valitud igakuise kontrolli eeliste selgemaks avamiseks soovitame seletuskirjas kirjeldada, milliseid senise kontrollikorralduse puudujääke see lahendab ja miks on just kuupikkune intervall sobiv. Seletuskirjas esitatud iga-aastase ja igapäevase kontrolli võrdlust aitaks täiendada hinnang sagedasema ja ulatuslikuma andmetöötluse mõjule kontrollitavate inimeste õigustele.

Automaatkontrolli eelis on ka see, et tööandja saab lähtuda seaduses määratud kontrollisagedusest. Käsitsi kontrollides tuleb tal endal otsustada ja vajaduse korral põhjendada, kui sageli teha kontrollile lisaks seaduse miinimumile. Automaatkontrolli puhul teeb selle valiku seadusandja. Seetõttu soovitame seletuskirjas esitada kõigi süsteemi lisatud inimeste igakuise kontrolli ühise põhjenduse, et andmesubjektile oleks selgem ja läbipaistvam, miks on valitud just selline

kontrollisagedus.

Uue teenuse kujundamisel saab toetuda ka Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) kogemusele, kus haridustöötajate lapsega töötamise piiranguid kontrollitakse juba automaatselt kümnapäevase intervalliga. Soovitame seletuskirjas kirjeldada EHIS-e kontrolli ja kavandatava igakuise kontrolli koostoitmet, et sama inimese kohta ei tehtaks samal eesmärgil tarbetuid topeltkontrolle. Samuti tuleks hinnata EHIS-e kontrolli sagedust ja korda reguleerivate õigusaktide või juhendite kooskõla uue regulatsiooniga ning selgitada haridustöötajate erineva kontrollisageduse põhjuseid. Nii saab olemasolevaid lahendusi tõhusalt kasutada ja kujundada tervikliku kontrollikorralduse. Oluline on siin ehk meeles pidada sedagi, et enamik selliseid kontrole tehakse isikute suhtes, kelle suhtes piiranguid ei ole. Arusaadavalt on ka üks positiivne vaste liiga palju ja seetõttu läbimõeldud ning tasakaalustatud kontroll põhjendatud.

Tööandja valikute selguse huvides soovitame seaduses täpsustada LasteKS § 20 lg 3 ja kavandatava § 20¹ omavahelist seost. Eelnõust ja seletuskirjast võib järeldada, et automaatkontroll on vabatahtlik alternatiiv vähemalt kord 12 kuu jooksul tehtavale käitsi kontrollile. Selle selge väljendamine aitaks tööandjal valida sobiva kontrolliviisi. Ühtlasi soovitame selgitada vabatahtliku lahenduse valiku põhjuseid ja seda, kuidas tagatakse mõlema kontrolliviisi puhul laste kaitse piisavalt ühetaolisel tasemel.

Tööandja jaoks lihtsam teenus võib kujuneda laialt kasutatavaks, mis aitaks muudatuse kasu rohkemate lasteni tuua. Seetõttu soovitame mõjuanalüüsi täiendada hinnanguga teenuse eeldatavale kasutusulatusale ja sellest tulenevale mõjule kontrollitavatele inimestele. Süsteemi vabatahtlikkuse kõrval on proportsionaalsuse hindamisel oluline arvestada ka selle tegelikku kasutamist.

Eelnõu § 20¹ lg 5 näeb ette kontrollitava inimese teavitamise enne automaatkontrolli alustamist. See toetab süsteemi läbipaistvust ja usaldusväärsust. Soovitame seletuskirjas täpsustada, et teavitamisel antakse kogu isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) artiklites 13 ja 14 nõutud teave, sealhulgas kasutatavate andmete, andmesaajate, säilitamisaja ja inimese õiguste kohta. Nii on selge, et uus säte täiendab üldist teavitamiskohustust.

2. Automaatkontrolli koht riigi infosüsteemis ja andmete kasutamise eesmärk

Lahenduse sujuvat kasutuselevõttu toetaks selle koha üheselt mõistetav kirjeldus riigi infosüsteemis. Eelnõus kasutatakse mõistet „lapsega töötava isiku automaatkontrolli süsteem“, määruse kavandis „automaatkontrolli teenus“. Kuna lahenduses kasutatakse üld-, töökoha- ja karistusandmeid, säilitatakse päringute andmeid kaks aastat, peetakse logisid ning edastatakse tulemusi tööandjale ja Sotsiaalkindlustusametile, soovitame täpsustada, kas need toimingud kuuluvad andmekogu või üksnes andmevahetusteenuse koosseisu.

Palume kaaluda eelnõus määratlemist, kas automaatkontroll on iseseisev andmekogu, olemasoleva andmekogu osa või andmevahetusteenus. Uue andmekogu või olemasoleva andmekogu eraldiseisva osa puhul tuleb ette näha sellele vastav terviklik regulatsioon. Andmevahetusteenuse puhul tuleks kirjeldada, millistes olemasolevates andmekogudes tekkivaid andmeid säilitatakse ja kes nende töötlemise eest vastutab. Selge korraldus aitab kõigil osalistel oma ülesandeid täita.

Vastutava ja volitatud töötaja nimetamise kõrval soovitame terviklikult kirjeldada andmete liikumist, säilitamise kohta ja vastutust igas etapis. See hõlmab päringu aega ja tulemust, tulemuse edastamise andmeid, Sotsiaalkindlustusametile saadetud teadet ning kasutuslogisid. Nii on süsteemi rakendajatel selge, millise andmekogu koosseisus iga andmeliiki töödeldakse ja säilitatakse ning kelle ülesanne on selle eest vastutada.

Kavandatava LasteKS § 20¹ lg 1 keskne eesmärk on tagada lapsega töötavate isikute ja lastekaitsetöötajate pidev vastavus LasteKS § 20 lg-tes 1 ja 2 sätestatud nõuetele ning laste kaitse.

Selle eesmärgi praktiliseks rakendamiseks soovitame täpsustada, kas andmeid kasutatakse üksnes LasteKS § 20 lg-tes 1 ja 2 nimetatud piirangute regulaarseks kontrolliks või ka muudeks lastekaitseülesanneteks. Lastekaitse üldeesmärgi sidumine konkreetsete ülesannetega annab selguse, milliseid toiminguid võib andmetega teha. Kui andmeid kasutatakse või säilitatakse ka muul eesmärgil, tuleb see eesmärk ja selleks vajalikud andmed eraldi sätestada ning põhjendada.

Tööandja halduskoormuse vähendamine ja teenuse kasutusmugavus on algatuse olulised praktilised eelised. Soovitame need seletuskirjas siduda konkreetse seadusest tuleneva kontrollikohustuse tõhusama täitmisega. Nii on selge ka karistusandmete, sealhulgas arhiiviandmete kasutamise eesmärk: tööandjal aidatakse täita lastekaitseks seatud kohustust. Kasutusmugavus ja väiksem halduskoormus toetavad seda eesmärki, kuid ei anna eraldi alust karistusandmete kasutamiseks.

3. Vajalikud andmed ja nende ajakohasuse tagamine

Eelnõu § 20¹ lg 3 nimetab isiku üldandmeid, töökoha andmeid ning karistatuse, sealhulgas karistusregistri arhiivi andmeid. Nende kategooriate täpsustamine aitaks süsteemi ühetaoliselt rakendada.

Soovitame seletuskirjas selgitada, kas „töökoha andmed“ tähendavad üksnes tööandja tuvastamiseks vajalikke andmeid või ka ametikohta, tööülesandeid, töösuhte kestust, töökohal täidetavat rolli või muid töötamise registri andmeid. Samuti palume seletuskirjas põhjendada iga andmeliigi töötlemise vajalikkust.

Ühtlasi palume seletuskirjas täpsustada, milliseid konkreetseid isikuandmeid eelnõu § 20¹ lg-s 3 nimetatud üldandmete kategooria hõlmab, ning põhjendada iga andmeliigi töötlemise vajalikkust automaatkontrolli eesmärgi saavutamiseks. Seejuures saab lähtuda määruse kavandi §-s 6 nimetatud ees- ja perekonnanimest ning isikukoodist või selle puudumisel sünniajast.

Karistusregistri arhiivi andmed aitavad kontrollida ka neid piiranguid, mis kehtivad pärast karistusandmete registrist kustutamist. Kehtiva LasteKS § 20 järgi on arhiiviandmed asjakohased § 20 lg-s 1 nimetatud piirangute puhul; LasteKS § 20 lg-s 2 nimetatud piirangud kehtivad seni, kuni karistusandmeid ei ole registrist kustutatud. Eelnõu § 20¹ lg 3 juurde soovitame lisada selgituse, kas arhiiviandmeid kontrollitakse kõigi süsteemi lisatud inimeste puhul ja kuidas tagatakse nende kasutamine üksnes LasteKS § 20 lg-s 1 sätestatud piirangute kontrollimiseks vajalikus ulatuses. See eristus aitab saada õige kontrollitulemuse.

Töötamise registri kasutamine võimaldab siduda kontrolli tööandja juures tegelikult lastega töötavate inimestega. Seletuskirja järgi märgib tööandja registris need inimesed ära. Soovitame kontrollida, kas maksukorralduse seadus ja maksukohustuslaste registri põhimäärus annavad sellise märke töötlemiseks piisava aluse, ning vajaduse korral täiendada ka töötamise registri regulatsiooni.

Kontrolli täpsuse hoidmiseks soovitame kirjeldada märke lisamise, muutmise ja eemaldamise korda ning tööandja vastutust andmete ajakohasuse eest. Märge tuleb eemaldada viivitamata, kui inimene enam lastega ei tööta. See võib juhtuda ka sama tööandja juures ametikohta vahetades, ilma et töösuhe lõpeks. Selge kohustus ja seda toetavad ajakohastamise meetmed aitavad tagada, et automaatkontroll jätkub nende inimeste suhtes, kelle töö seda eeldab, ning lõpeb kontrolli aluse äralangemisel.

Palume täpsustada, kas kavandatav automaatkontroll hõlmab ka tööle kandideerivaid isikuid või üksnes juba tööandja juures tegutsevaid inimesi ning kandidaadi esmane kontroll tehakse automaatkontrolli teenuse kaudu või sellest eraldi KarRS § 20 lg 1 p 9 alusel. Küsimus tekib muu hulgas seetõttu, et seletuskirjas põhjendatakse foto kuvamist tööle kandideerija võimaliku võõra identiteedi kasutamise näitega, mis viitab kandidaatide kontrollimisele ka kavandatava lahenduse

kaudu. Samas tugineb automaatkontroll töötamise registri andmetele ning eelnõust ja seletuskirjast ei selgu, kuidas hõlmatakse sellega kandidaadid, kelle kohta ei ole selles registris veel kannet. Kui teenus hõlmab ka kandidaate, tuleb kirjeldada nende andmete teenusesse lisamise ja sealt eemaldamise korda ning seda, kas ja millistel tingimustel tehakse nende suhtes korduvaid automaatpäringuid.

LasteKS § 20¹ lg-s 7 kavandatud volitusnormi soovitame täpsustada nii, et määrusega kehtestatakse automaatkontrolli teenuses töödeldavate isikuandmete „täpne ja ammendav koosseis“. See annaks seaduses nimetatud andmekategooriatele konkreetse sisu ning kindlustaks, et kasutatavate andmete loetelu on õigusaktis üheselt määratud ega jää tehniliste valikute või hilisema praktika kujundada.

4. Tööandjale antav vastus ja andmete säilitamine

LasteKS § 20¹ lg-s 4 kavandatud positiivne või negatiivne vastus annab tööandjale võimaluse saada kiiresti teada, kas inimesel on lapsega töötamise piirang. Seletuskirjas kirjeldatud jah/ei-vastus on hea lähtekoht lihtsa ja eesmärgipärase teenuse kujundamiseks. Selle põhimõtte ühetaoliseks rakendamiseks soovitame seaduse ja määruse kavandis täpselt kokku viia tööandjale antava vastuse sisu.

Määruse kavandi § 6 lg 4 järgi väljastatakse isiku nimi, isikukood või sünniaeg ning KarRS § 20 lg-s 2¹ sätestatud andmed. KarRS § 20 lg 2¹ kavandatav muudatus hõlmab teatud juhtudel ka dokumendifoto kuvamist. Palume seetõttu täpsustada, kas foto kuulub automaatkontrolli vastusesse. Kui teenus annab üksnes vastuse piirangu olemasolu kohta, tuleks ka määruse viide sõnastada sellele vastavalt. Nii on tööandjale ja teenuse arendajale üheselt selge, millist teavet on lubatud kontrolli algatajale kuvada.

Automaatpäringu sujuvaks sobitamiseks karistusregistri senise korraldusega soovitame täpsustada selle seost KarRS §-dega 15 ja 18. KarRS § 15 lg 2 määrab päringus esitatavad andmed ja õigusliku aluse või eesmärgi kinnitamise nõude; KarRS § 18 järgi väljastatakse andmed registriteatena, milleks on väljavõte või seaduses nimetatud teatis. Palume selgitada, kuidas neid nõudeid automaatkontrolli puhul täidetakse ning kas kavandatav päring ja selle vastus vajavad erisusi. Seejuures saab võrdluseks lähtuda EHIS-ega toimuva automaatse andmevahetuse eraldi reguleerimisest KarRS-is. Vajaduse korral palume sätestada vastavad erisused KarRS-is.

Foto kasutamisel soovitame täiendada ka andmeallikate kirjeldust. Määruse kavandi § 2 lg 2 nimetab töötamise registrit ja karistusregistrit, kuid määruse § 6 ei nimeta eraldi isikut tõendavate dokumentide andmekogu ega dokumendifotot. Kuna eelnõu järgi pärineb foto sellest andmekogust, tuleks see andmete liikumise kirjelduses selgelt kajastada.

Palume kirjeldada foto liikumist lähteandmekogust karistusregistri päringu vastusesse ja seda, kas karistusregister fotot üksnes vahendab või ka säilitab. Samuti soovitame kontrollida kavandatava KarRS § 20 lg 2¹ kooskõla foto lähteandmekogu pidamise ja andmete väljastamise reeglitega. Vajaduse korral tuleks täiendada ka lähteandmekogu regulatsiooni, et KarRS § 20 lg-s 2¹ kavandatud foto väljastamisel oleks kogu andmevahetuse ulatuses selge õiguslik alus.

Välisriigi karistusandmete kasutamine aitab kontrollida nõuetele vastavust ka piiriülestes olukordades. Määruse kavandi § 6 lg 5 võimaldab KarRS §-s 30 nimetatud päringuid teise liikmesriigi karistusregistrisse ja kolmandate riikide kodanike suhtes kohaldatavasse Euroopa karistusregistrite infosüsteemi. KarRS § 30 lg 1 p 9 annab tööandjale võimaluse taotleda välisriigi andmeid inimese tööle või teenistusse võtmisel ning KarRS § 30 lg 1¹ võimaldab samadel alustel päringut Euroopa karistusregistrite infosüsteemi.

Soovitame kirjeldada, kas välisriigi päringuid kasutatakse kandidaadi esmaseks kontrolliks või ka juba töötava inimese igakuises automaatkontrollis. Kandidaatide kontrollimise korraldust

käsitlemise arvamuse punktis 3. Kuna KarRS § 30 lg 1 p 9 seob tööandja päringu tööle või teenistusse võtmisega, tuleb regulaarse kontrolli kavandamisel sätestada seaduses selgelt ka selle alus. See annaks tööandjale kindluse, millal ja milleks ta välisriigi andmeid kasutada saab.

Samuti palume täpsustada, milline vastus antakse tööandjale määruse kavandi § 6 lg-s 5 nimetatud välisriigi päringu tulemusel. Siin tuleb eristada KarRS § 30 alusel välisriigilt saadavaid andmeid ja nende põhjal tööandjale edastatavat teavet. Eesti ei saa ühepoolset määrata välisriigi vastuse andmekoosseisu, kuid eelnõust peab selguma, kas tööandjale edastatakse saadud vastus või kujundatakse selle põhjal üksnes vastus lapsega töötamise piirangu olemasolu kohta ning kuidas arvestatakse välisriigi seatud andmete kasutamise ja edastamise tingimustega.

Eelnõu § 20¹ lg 3 kohaselt säilitatakse päringute andmeid kaks aastat, samas kui § 20¹ lg 4 näeb ette üksnes positiivse või negatiivse tulemuse edastamise päringu tegijale. Eelnõust ja määruse kavandist ei selgu, mida „päringute andmetena“ säilitatakse: kas päringu tegemise fakt ja tulemus, kontrollitava isiku ja päringu tegija andmed, päringu aluseks olnud karistusandmed, tulemuse tööandjale edastamise andmed, Sotsiaalkindlustusametile saadetud teade või muud andmed. Ka määruse kavandi § 7 p-s 5 kasutatud mõiste „päritud andmed“ on liiga üldine. Määrusest peaks selguma säilitatavate ja logitavate isikuandmete täpne ning ammendav koosseis ning seletuskirjast iga andmeliigi säilitamise vajadus ja säilitustähtaeg.

5. Dokumendifoto kasutamine õige inimese kontrollimiseks

Kavandatav muudatus võib anda tööandjale väärtusliku lisavõimaluse veenduda, et kontrollitulemus puudutab just tema ees olevat inimest ning aidata seeläbi piiranguga isikuid täpsemalt tuvastada ja laste turvalisust tugevdada. Et taotletavat eesmärki oleks võimalik päriselt saavutada, soovitame täpsustada foto kuvamise ja isikusamasuse kontrolli koostoitmet.

KarRS § 20 lg 2¹ kavandatava sõnastuse järgi kuvatakse foto üksnes **piirangule osutava ehk positiivse vastuse korral**. Samas, kui inimene esitab piiranguta inimese nime ja isikukoodi (sisuliselt valetab), on vastus negatiivne ning fotot ei kuvata. Seega jääb eesmärk saavutamata. Lahendust aitaks veelgi tugevdada selge kirjeldus, kuidas tagatakse õige inimese kontrollimine ka sellises olukorras. Hetkel kahjuks ei selgu eelnõust, kuidas selliseid olukordi praktikas välditakse. Lähimõeldud lahendus toetaks foto kasutamise ja isikusamasuse kontrolli ühist eesmärki takistada piiranguga inimesel võõra identiteedi abil lastega tööle pääsemist.

Et foto ja karistusandmed toetaksid just laste kaitset, soovitame KarRS § 20 lg 1 p-s 9 nimetatud päringute puhul täpsustada, kuidas veendutakse päringu tegija õiguses kontrolli teha. Näiteks peaks kontrolli tegema tööandja või tema volitatud esindaja inimese kohta, keda soovitakse võtta lastega seotud tööle või kes juba sellist tööd teeb. Seletuskirja järgi tugineb päringuõiguse kontroll praegu päringu tegija enda kinnitusele. Seda korda aitaksid tugevdada abinõud, mis võimaldavad veenduda, et päring on seotud tegeliku vajadusega kontrollida LasteKS §-s 20 sätestatud piiranguid. Kui aga seadusandja eesmärk on võimaldada andmeid saada ka muudel eesmärkidel, peaks see seadusest selgelt tulenema.

Seega soovitame kavandatava muudatuse sobivuse, vajalikkuse ja mõõdukuse põhjenduse uuesti üle vaadata ja täiendada seda eespool kirjeldatud praktilistest olukordadest lähtuvalt.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Pille Lehis
peadirektor